

SÜNDINUD UUED VALLAKODANIKUD

Luna Mäeumbaed

Lisete Nurs

Mira Preobraženski

Miina Aug

Iti Sülluste

Karl Albert Vakmann

Õnnitleme vanemaid!

Jätkusuutlik Hiiumaa:

Hiiumaa elektrijalgrataste rendivõrgustik – samm rohesaare energiasõltumatusse poole

„Jätkusuutlik Hiiumaa“ on artiklite sari, kus tutvustame UNESCO programmialal „Inimene ja biosfäär“ toimetavaid Hiiumaa ettevõtteid, kes majandavad saare hoitud elukeskkonnas loodusega kooskõlas.

Tänavu käivitunud elektrijalgrataste rendivõrgustikule omistati sellel suvel Hiiumaa Roheplane Märk. Tegemist on kohaliku ja keskkonnasäästliku teenusega kõige otsemas mõttes – pakutakse Eestis toodetud Ampleri jalgrattaid, mida võimalik laadida hiiumaise päikeseseenergiaga Tõnis Kasemägi poolt Hiiumaal välja mõeldud Trian S plussenergiamaajades.

„Mõte sai lõpliku kuju La Palma saarel Kanaaridel vahetult enne koroonapuhkemist 2019. aasta detsembris,“ pajatab MTÜ Ungrukivi Selts juhatuse liige Peep Lillemägi. „Saar, mis eelmisel aastal sai päris tuntuks, sest seal purskas vulkaan, on Hiiumaast veidi väiksem, kuid kõrgemad tipud ulatuvad kahe ja poole kilomeetri kõrgusele. Vist 1400 meetrit oli kõrgem punkt, kuhu merepinna kõrguselt startides välja jõudsin. Tavalise rattaga ei oleks küll viitsinud nii kõrgele ronida, ega ma mõni Jaan Kirsipuu pole,“ kirjeldas Lillemägi.

Hiiumaa elektrijalgrataste rendivõrgustiku mõtet tutvustas ta esmalt Kõrgessaare osavallakogule, kus see positiivset vastuvõttu leidis. „2020 sügisel käisime vallarahvaga Tallinnas ja Tartus vaatamas elektrijalgrattaid ja nende rentimise võimalusi. Tartus oli rattaringlus siis just käivitunud,“ jätkas Lillemägi. Ideed toetas ka Pühalepa osavald. Just seepärast ongi päikesepaneelidega paviljonid praegu Heltermaa sadamas, Kõrgessaares ja Kõpu tuletorni juures.

Projekti toetas Riigi Tugiteenuste Keskus Maakonna arengustrateegiate elluviimise meetme kaudu. „Toetajaid on olnud üldse hästi palju. Eraldi tuleb märkida Coop Hiiumaad, kus tuldi kaasa mõttega paigaldada rataste laadimispunktid kuue kaupluse juurde. Jaanus Karilaidi ja Antti Leigri ettepanekul sai riigieelarvest tuuge projekti ettevalmistamine,“ rääkis Lillemägi.

Selle suve eesmärk oli Lillmäel kõik rentimiseks plaanitu paika saada. Alates juunist on rattaid renditud poolsada korda ja teenusele esimene tagaside saadud. Lisaks Eesti inimestele kasutasid rattaid ka turistid Soomest, Saksamaalt ja Šveitsist.

Ratas rendile mitmeks aastaks

Oli ka üllatusi, näiteks võeti ratas rendile mitmeks aastaks. „Rentisin elektrijalgratta, et sellega igapäevaselt tööl käia. Hiiumaal on liiklus vähehene, vahemaad lühikesed ja tihti puhuva tuulega aitab sõitu toetav elektrimootor hästi toime tulla,“ ütles Enn Sutting, kes võttis Ampleri ratta rendile mitmeks aastaks ja maksab selle eest mõnekümne eurost kuutasu.

Lillemägi soovibki, et Ampleri rattad leiaks hiidlastest püsikastutajad. „Pole mõtet hoida neid pool aastat depoo, kui kohalikud inimesed võivad ratastega sõita tööle, kooli ja poodi,“ tõdes ta. Ettevõtja selgitas, et rendivõrgustik toimib siis platvormina, mille kaudu saaks rattaid pakkuda paariks päevaks või paariks nädalaks suvel, kui saarel turistid ja seeläbi oma kasutusraha tagasi teenida. „Nii tekib kohalikel inimestel võimalus kasutada rattaid kas tasuta või isegi pisut tulu teenida. Kes sellest

Kolmas Trian S paviljon, kus elektrijalgrattaid päikeseseenergiaga laadida saab, sai valmis Kõpus. Lisaks on sellised Heltermaa sadamas ja Kõrgessaares. Foto: Peep Lillemägi

Oktoobri alguses tutvustas mõtte algataja Hiiumaa elektrijalgrataste rendivõrgustikuga keskkonnaminister Madis Kalas. Foto autor: Hergo Tasuja

variantist on huvitatud, võtab minuga ühendust,“ kutsus Lillemägi üles.

Elektrirataste rentimise ja

nende päikeseseenergiaga laadimise võimalus on Peep Lillemägi sõnul samm väga olulise muutuse suunas, mis tema hinnangul Hiiumaale vajalik: „Eesmärk olgu Hiiumaa täielik energiasõltumatus. Soovitan vaadata, mis maailmas toimib ja mõelda sellele, mis juhtub, kui Hiiumaale tulevas merekaablis kolm kuud ei liigu ükski elektron. Missugust „äratuskella“ koroonasulu ja Ukraina sõja järel veel vaja on, et sellise stsenaariumi võimalikkust tajuda?“

Liis Lukas, Hiiumaa Arenduskeskuse juhataja:

Tegemist on väga tänuväärse ja Eestis uudse ettevõtmisega. Taastuenergia kasutamine on järjest enam tähtsust omandamas. Seetõttu pean oluliseks, et iga väiksematki võimalust vabalt saadavast energiast, olgu see siis päike, tuul vms, arukalt ära kasutatakse. Nagu Peep Lil-

lemägi mainib, võiks tõesti kaugemaks eesmärgiks olla Hiiu saare täielik energiasõltumatus. Pelgalt taastuva energia baasil seda realiseerida on muidugi väga ambitsioonikas. Nutikad lahendused võiksid olla need, mille järgi Hiiumaad tuntakse nii Eestis kui ka kaugemal. Arenduskeskusega püüame kaasa aidata ja leida võimalusi, kuidas heade mõtete elluviimisele tugeleida, et teadmiste või vahendite puudus ei oleks takistuseks.

Hiiumaa valiti taas maailma TOP100 kestlikuks sihtkohaks

Rahvusvaheline säästvat turismi arendav organisatsioon Green Destinations avalikustas 27. septembri õhtul Ateenas selle aasta maailma kestlike sihtkohtade TOP100 nimekirja ja on uhke tõdeda, et juba kolmandat aastat järjest on ka Hiiumaa nende saja väljavalitud sihtkoha seas.

„Konkurss kestlike sihtkohtade seas on tihe, kandidaate on nii Euroopast, Aasiast, Ameerikast kui ka Aafrikast. Hiiumaa jaoks on see loomulikult rõõ-

mustav uudis ja tunnustus – meile on väga oluline olla maailma turismi kaardil rohelise sihtkohana,“ ütles Hiiumaa turismiklastri juht Kristel Üksvärav. „Samuti oleme rõõmsad, et oma eduloo-ga pääsesid TOP100 nimekirja ka saarlased. Meie eesmärk ongi ühiselt rohesaartena edasi liikuda.“

Konkursil osalemiseks peab iga turismisihtkoht esmalt läbima rohe-kvaliteedi auditi, kus hinnatakse sihtkoha kui elu-, ettevõtlus ja külastus-

keskkonna vastavust Green Destinations kestliku kvaliteedi standardile – Hiiumaal on see saavutatud lausa hõbetaseme väärtiselt. Seejärel saab sihtkoht kandideerida Green Destinations TOP100 nimekirja esitades konkursile ühe viimase aasta kestlikku arengut ilmetava eduloo, mis oleks rahvusvaheliselt eeskujuks ka teistele sihtkohtadele.

Hiiumaa tänavune lugu räägib elektrijalgrataste renditeenuse arendamisest ja nende laadimismajadest, mis tööta-

vad päikeseseenergiaga. Projekti eestvedaja on Peep Lillemägi MTÜst Ungrukivi Selts. Trian S nime kandvate paviljonide projekti autor on Hiiumaal Soonelepa tegutsev Tõnis Kasemägi, kes juba aastaid tegelenud autonoomsete energiaallikatega hoonete väljamõtle-mise ning rajamisega.

Žürii sõnul on tegemist inspireeriva looga, mis tõestab, et ka kõige väiksemad sihtkohad saavad ellukutsuda algatusi süsinikuneutraalse sihtkoha suunas. Te-

gemist on mitmekülgse ja võimalusterohke projektiga, mis ühtlasi pakub atraktiivset kogemust külastajatele ja elanikele. Hindajate poolt tõsteti Hiiumaa eduloo puhul esile ka partnerluse tähtsust ja kasu, mida selline koostöö kestlikkuse valdkonnas võib sihtkohta tuua.

Hiiumaa elektrijalgrataste rendivõrgustiku käivitamist toetatakse läbi riigieelarve Maakondade Arengustrateegiate Elluviimise Programmist Riigi Tugiteenuste Keskuse kaudu. Omaosalusega aitas Hiiumaa vald.

Vallavalitsuse istungitelt

○ Tunnistati edukaks „Kärdla põhikooli sisustuse ostmine“ pakkuja AS Atea pakkumus maksumusega 96 986 eurot (ilma käibemaksuta). Edukaks tunnistada hanke osas 3 pakkuja AJ Tooted Aktsiaselts pakkumus maksumusega 144 874,19 eurot (ilma käibemaksuta).

○ Otsustati korraldada avatud hankemenetluses riigihange „Palade spordihooned energiatõhusaks muutmise“. Riigihanke eeldatav maksumus ilma käibemaksuta on 700 000 eurot. Edukaks tunnistatakse majanduslikult soodsaim pakkumus riigihanke alusdokumentides toodud hindamiskriteeriumide alusel.

○ Otsustati anda Kõrgessaare osavalla valitsusele nõusolek sõlmida leping Ardor OÜga Lauka põhikooli katlamaja küttegraanulite ehk pelleti ostmiseks perioodil kuni 31.12.2022.

○ Otsustati korraldada lihthanemenetluses hange „Audiitoriteenus Hiiumaa valla 2022-2025 majandusaasta aruannete auditeerimiseks“.

○ Kinnitati Hiiumaas pordikooli õppetasu ratsutamise erialal kolm ja enam korda nädalas talli hobusel 13,30 eurot kord ja kolm ning enam korda nädalas oma hobusel 6,65 eurot kord.

○ Kinnitati Hiiumaa valla kriisikomisjon järgmises koosseises: kriisikomisjoni esimees vallavanem Hergo Tasuja; kriisikomisjoni aseesimees abivallavanem Üllar Laid; kriisikomisjoni liikmed: Päästeameti Lääne päästekeskuse juht Hannes Aasma; Politsei- ja Piirivalveameti Lääne prefektuuri Kärdla politseijaoskonna juht Moonika Raudsepp; sihtasutus Hiiumaa Haigla juhatuseläige Riina Tamm; Hiiumaa Vallavalitsuse ennetusspetsialist Martina Martinson; Hiiumaa Vallavalitsuse liikmed.

○ Otsustati moodustada kaasa-va eelarve rakendamiseks esita-

tud ettepanekute hindamiseks komisjon koosseisus: Hergo Tasuja – komisjoni esimees; Liili Eller; Omar Jõpiselg; Aivar Viidik; Tiit Reha; Niels-Peter Rattiste. Komisjonil on õigus vajadusel komisjoni töösse kaasata täiendavalt eksperte.

○ Otsustati kinnitada Hellamaa Perekeskuse hoolekogu koosseis järgnevalt: Liili Eller, Liisi Mäeumbaed, Annika Sõlg, Elle Voolma ja Endel Lepisto.

○ Otsustati kinnitada Pühalepa vaba aja keskuse töötajate koosseis alates 01.10.2022 alljärgnevalt: juhataja, noorsootöötaja ja koristaja.

○ Kinnitati 12 hajaasustuse programmi projekti aruannet.

○ Otsustati eraldada omaosalule Spordiklubi Kärdla Petanque seeringuks 651 eurot ning suunata Käina huvi- ja kultuurikeskuse tegevusele.

○ Otsustati eraldada omaosaluse fondist mittetulundusühingule Spordiklubi Kärdla Petanque 1000 eurot.

○ Otsustat maksta mittetulundusliku tegevuse projektitoetust täies mahus, toetades kolme projekti otlust.

○ Otsustati maksta mittetulundusliku tegevuse projektitoetust osaliselt 12 MTÜle.

○ Otsustati mitte maksta mittetulundusliku tegevuse projektitoetust 13 taotlejale.

○ Otsustati toetada täies mahus puuetega inimeste huvikaitse 2022. aasta toetusvooru esitatud projekte alljärgnevalt:

- MTÜ Jäak ja Praak projekti, mille eesmärk on soetada seadmeid/masinaid, millede abil tõsta ühingu konkurentsi võimekust olemasoleval turul, pakkudes seeläbi võimete kohast tegevust ja tööd Hiiumaa psüühilise erivajadusega inimestele 1218,89 euroga.
- Hiiumaa Puuetega Inimeste Kodaprojekti, mille eesmärk on

pikaajalise toimiva ja vajaliku tegevuse jätkamine, puuetega inimestele kokkusaamise ja suhtlemise võimaldamine ning veeprotseduurid terveise säilitamiseks ja edendamiseks 1874 euroga.

• MTÜ Hiiumaa Vaegkuuljate Ühing projekti, mille eesmärk on kuulmisbussi kutsumine Hiiumaale 1839 euroga.

○ Otsustati toetada osaliselt puuetega inimeste huvikaitse 2022. aasta toetusvooru esitatud projekte alljärgnevalt:

- MTÜ Kärdla Erivajadustega Noorte Oma Klubi projekti, mille eesmärk on tagada mitetutulundusühing Kärdla Erivajadustega Noorte Oma Klubi jätkusuutlik tegutsemine läbi kontorivahendite uuendamise, õppekõõgi sisseseadmise, traditsiooniks saanud ühise väljasõidu ja jõulupeo korraldamise, käsitöö ning spordiringide käivitamise 3340 euroga.
- MTÜ Hiiumaa Vaegkuuljate Ühing projekti, mille eesmärk on vaegkuuljate ja nende toetajate ühendamine aktiivseks osalemiseks vaegkuuljate probleemide väljaselgitamisele, avalikustamisele ja lahendamisele kaasaaitamine 4708,55 euroga.
- Kõrgessaare Puuetega Noorte Klubi Vikerkaar projekti, mille eesmärk on ühingu liikmete pädevuste arendamiseks silmaringi laiendavate ja oskusi arendavate tegevuste korraldamine ja läbiviimine 4708,56 euroga.

○ Anti avaliku ürituse luba:

- MTÜ Avalikseks Muhvürituse „Sügislaht Valgu seltsimaja juures“ korraldamiseks.
- MTÜ Aerobike Cycling Agency ürituse „Coop Hiiumaa spordinädalavahetus“ korraldamiseks Emmaste osavallas.
- MTÜ Hiiumaa jooksuplatsi ürituse „Palade rattasõit“ korraldamiseks Pühalepa osavalla

las Paluküla terviserajal ja Paluküla metsas.

• MTÜ Hiiumaa jooksuplatsi „VII Tahkuna maastikujooks“ korraldamiseks Hiiumaa

○ Otsustati kinnitada Leigri väljak 11 elektroonilise enampakkumise võitjaks kõrgeima pakkumise summas 100 000 eurot teinud osaleja OÜ LAVO Kaubanduse.

○ Otsustati määrata Emmaste külas asuva reformimata katastriüksuse lähiaadress ja sihtotstarve alljärgnevalt: lähiaadress Väike-Taavi, sihtotstarve ärimaa 100%.

○ Otsustati algatada Hiiumaa vallas Kiduspe külas Ruudu kinnistu detailplaneeringu koostamine. Kinnitada Ruudu kinnistu detailplaneeringu lähteisukohad.

○ Otsustati vastu võtta Hiiumaa vallas Tärkma külas asuva Tümpsu kinnistu detailplaneering.

○ Otsustati kehtestada Kodesse küla Puraviku maaüksuse detailplaneering.

○ Otsustati vastu võtta Hausma küla Kuuseoja maaüksuse detailplaneering ja korraldada detailplaneeringu avalik väljapanek ajavahemikus 28. oktoobrist kuni 11. novembrini 2022 Pühalepa osavalla valitsuses (Vallamaja Tempa küla Hiiumaa vald) ja Hiiumaa valla veebilehel.

○ Otsustati määrata Taterma külas asuva katastriüksuse Apostliku Õigeusu Kirik sihtotstarbeks maatulundusmaa 95% ja ühis-kondlike ehitiste maa 5%.

○ Otsustati määrata Nurste külas asuva Teeristi kinnisasja sihtotstarveteks 80% ärimaa, 20% tootmismaa.

○ Otsustati muuta Männamaa külas asuva Juhanikatastriüksuse lähiaadressi ja määrata uueks lähiaadressiks Sassi.

○ Otsustati muuta Viiri külas asuvate Kautla ja Kurva ning Lepiku külas asuvate Laikivi ja Kasteheina kinnistute vahelisi piire vastavalt katastriüksuste piiride muutmise asendiplaanile. Kinnitati piiride muutmise tulemusena tekkivate katastriüksuste pii-

rid ning määrati lähiaadressid ja sihtotstarbed.

○ Otsustati muuta Suuremõisa külas asuvate Lossi tee 6 ja Lossi tee 4 kinnisasjade vahelist piiri, moodustada piiride korrigeerimisel tekkivad katastriüksused ning määrata katastriüksustele lähiaadressid ja sihtotstarbed alljärgnevalt:

- Lossi tee 6, sihtotstarve elamumaa 100%.
- Lossi tee 8, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Otsustati muuta Ala külas asuvate Priida ja Ala tänav kinnisasjade vahelist piiri ja moodustada piiride korrigeerimisel tekkivad katastriüksused ning määrata katastriüksustele lähiaadressid ja sihtotstarbed alljärgnevalt:

- Priida, sihtotstarve elamumaa 100%.
- Ala tänav, sihtotstarve transpordimaa 100%.

○ Otsustati anda projekteerimistingimused Malvaste külas Metsa maaüksusele elamu püstitamiseks.

○ Otsustati anda nõusolek Hiessaare külas Männiku kinnisasja (üldpind 17,25 ha, sihtotstarve maatulundusmaa 100%) jagamiseks. Määrati jagamise tulemusel moodustatavate katastriüksuste lähiaadressid ja sihtotstarbed alljärgnevalt: Männiku, sihtotstarve maatulundusmaa 100%; Aasa, sihtotstarve maatulundusmaa 100%.

○ Otsustati seada isiklik kasutusõigus Elektrilevi OÜ kasuks Hiiu maakonnas Käina alevikus asuvatele järgmistele kinnisasjadele elektrivõrgu rajamiseks ja majandamiseks:

- Mäe põik kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 110 m².
- Mäe plats kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 15 m².
- Sõpruse tänav kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasu-

tusõiguse ala on ca 27 m².

- Hiiu mnt 13b kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 14 m².
- Viire tänav kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 209 m².
- Viire tn 8 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 79 m².
- Papli tn 1 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 32 m².
- Lahe tänav kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 19 m².
- Papli tn 3 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 55 m².
- Papli tänav T2 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 231 m².
- Papli tn 5 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 17 m².
- Põllu tänav T1 kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 74 m².
- Hiiu mnt 1b kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini ja kaabli reservtoru paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 265 m².
- Saare tänav kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini ja kaabli reservtoru paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 10 m².
- Hiiu mnt 1c kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini ja kaabli reservtoru paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 166 m².
- Apteegi tänav kinnisasjale 10 kV elektrimaakaabelliini ja kaabli reservtoru paigaldamiseks, mille arvestuslik kasutusõiguse ala on ca 963 m².

Volikogu oktoobrikuu istungi kokkuvõte

Ojapõllu ja Kliiniku detailplaneeringu algatamine ning keskkonnamõju strateegilise hindamise algatamata jätmine

Otsustati algatada Linnumäe külas asuvate Ojapõllu ja Kliiniku kinnistute detailplaneeringu koostamine. Kinnitati Ojapõllu ja Kliiniku kinnistute detailplaneeringu lähtesisukohad. Otsustati jätta algatamata Ojapõllu ja Kliiniku kinnistute detailplaneeringu keskkonnamõju strateegilise hindamine.

Kärdla, Uus tn 12 detailplaneeringu vastuvõtmine

Otsustati kehtestada Kärdla linna Uus tn 12 kinnistu detailplaneering (DAG-Open OÜ töö nr 20-14). Detailplaneeringu kehtestamisega muutub varem samal alal kehtestatud Uus tn 12 kinnistu detailplaneering (DAG-Open OÜ töö nr 14-33) kehtetuks. Planeeritav ala asub Kärdla linnas Uus tn 12 (katastritunnus 37101:004:0004, pindala 4218 m²) sihtotstarve ühiskondlike ehitiste maa 100%) katastriüksustel. Alal paiknevad endine ambulatoorium koos abihoonetega ja päikeseelektrijaam. Kärdla linna üldplaneering on planeeringuala maa kasutuse juhtfunktsiooniks määranud üldkasutatava hoone maa. Planeeringuga muudetakse osaliselt Kärdla Linnavolikogu 21. juuni 2012 määrusega nr 35 kehtestatud Kärdla linna üldplaneeringut, kus planeeritava maa-alal juhtfunktsiooniks on määratud üldkasuta-

tava hoone maa. Arvestades piirkonna iseloomu, kus maaüksus paikneb tiheasustusalal ning on ümbritsetud väikeelamute alaga, on kavandatud mahus korterelamu rajamine valitud asukohas sobilik. Maaüksus jääb keskusest jalakäigute kaugusele ja olles ise väärrikama ilmaga, sobitub elamu alavahetusse lähedusse. Detailplaneering näeb ette üldplaneeringu muudatuse, mille kohaselt planeeritava alale jääv ühiskondlike ehitiste maa juhtfunktsioon muudetakse korterelamu maaks.

Kiduspe küla Meretooma maaüksuse detailplaneeringu vastuvõtmine

Otsustati kehtestada Kiduspe külas asuva Meretooma maaüksuse detailplaneering (DAG-Open OÜ töö nr 21-09). Planeeritav ala asub Kiduspe külas Meretooma maaüksusel. Kõrgessaare valla üldplaneeringu järgi on tegemist elamuehituse reservmaaga. Maaüksusel on kehtiv detailplaneering, mis ei lähe kokku omaniku soovidega, mistõttu on vajadus uue planeeringu järele. Kõrgessaare valla üldplaneeringuga on Meretooma maaüksusel vähendatud ranna ehituskeeluvööndit 100 meetrini. Planeeringualana mõistetakse Hiiumaa vallas Kiduspe külas asuvat Meretooma maaüksust katastritunnusega 39201:001:0646, olemasoleva sihtotstarbega elamumaa 100% ja pindala 3,16 ha. Kinnistu on hoonestatud. Ehitisregistri andmetel asuvad maaüksusel paadisild (EHR kood

220264466) 55 m² ja paadikuur (EHR kood 120263010) 72,9 m². Detailplaneeringualast on looduslik rohumaa 0,29 ha, metsamaa 2,37 ha ja muumaa 0,50 ha.

Vallavara otsustuskorras tasuta kasutusse andmine

Hiiumaa vallavolikogu otsusega antakse Hiiumaa vallavalitsusele õigus sõlmida sihtasutusega Hiiumaa haigla mitteilurumide üürileping 25 aastaks Käina alevikus Mäe tn 2 Käina huvi- ja kultuurikeskuses olevatesse ruumidesse perearstikeskuse Käina filiaali rajamiseks. Üürilepingualusel on valmis Hiiumaa haigla investeerima kaasaegse tervisekeskuse ruumide renoveerimisse ja remonditöödesse vastavalt valminud projektile ning tagama perearstiteenuse pakkumise antud ruumides. Viimase kohustuse võtab Hiiumaa haigla endale EL projekti „Hiiumaa tervisekeskuse ajakohastamine (Projekt nr 2014-2020-2.04.18-0075)“ raames 25 aastaks.

Pühalepa raamatukogu põhimäärus

Teist korda oli arutelul Pühalepa raamatukogu põhimäärus, volikogu otsustas määruse vastu võtta.

Pühalepa raamatukogu kasutamise eeskiri

Teist korda oli arutelul Pühalepa raamatukogu kasutamise eeskiri, volikogu otsustas eeskirja vastu võtta.

Hiiumaa valla mittetulundusliku tegevuse toetamise kord

Määrus reguleerib Hiiumaa valla eelarvest mittetulunduslikuks tegevuseks toetuse taotlemist, menetlemist, maksmist ja kasutamise üle järelevalvet teostamist. Volikogu otsustas eelnou vastu võtta.

Eralasteasutuse ja eraüldhariduskooli toetamise korra muutmise

Uue määruse versiooni järgi tõuseb lasteaiade eest tasutav toetus 275 euroni kuus. See tugineb Hiiumaa Vabakooli taotlusele ning asjaolule, et kooli hariduse andmist riik toetab, samas kui koolieelse hariduse andmist mitte. Volikogu otsustas eelnou vastu võtta.

Kõrgessaare arengustrateegia 2030+

Esimest korda oli arutelul Kõrgessaare arengustrateegia 2030+. Kõrgessaare arengustrateegia 2030+ on Hiiumaa valla arengukava 2035+ osa mis keskendub Kõrgessaare osavalla territooriumile. Kõrgessaare piirkondliku arengukava koostamise eesmärk on aidata kaasa piirkonna jätkusuutlikkusele, toetada kohapealse ettevõtluse, külastus- ja elukeskkonna arengut ning muuhulgas mitmekesisemate töövõimaluste teket. Eelnou saadeti teisele lugemisele.

Hiiumaa Vallavalitsuse töökord

Esimest korda oli arutelul Hiiumaa Vallavalitsuse töökord. Määrusega sätestatakse Hiiumaa Vallavalitsuse töö kavandamise alused, täpsem töökord

ning komisjonide moodustamise alused ja töökord. Määruse eesmärk on ajakohastada vallavalitsuse töökorda, arvestades, et kehtiv määrus võeti vastu Hiiumaa valla algusperioodil.

Hiiumaa Spordikooli põhimäärus

Esimesel lugemisel oli Hiiumaa Spordikooli põhimäärus. Määrus kehtestatakse huvikooli seaduse § 7 lg 2, kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse § 35 lg 2 alusel. Põhimäärus sätestab Hiiumaa Spordikooli tegevuse eesmärgid ja ülesanded, struktuuri, õppekorralduse juhtimise korralduse, koolielu korraldamise, finantseerimise alused, aruandluse ja kontrolli ning ümberkorraldamise ja lõpetamise korra. Määruse eesmärk on kaasajastada Hiiumaa Spordikooli põhimäärust, eesmärgiga muuta hallatava asutuse hallatavust. Seni oli tegemist osavalla, edaspidi vallavalitsuse hallatava asutusega.

Hiiumaa Sport põhimäärus

Esimesel lugemisel oli Hiiumaa Sport põhimäärus. Määruse eesmärk on kaasajastada Hiiumaa Sport põhimäärust, eesmärgiga muuta hallatava asutuse hallatavust. Seni oli tegemist osavalla, edaspidi vallavalitsuse hallatava asutusega.

Seisukoha võtmine vallasmälestise „Kivijüri“ teisel alal

Muinsuskaitse kooskõlastus Kivijüri teisel alal on olemas. Kraana Kivijüri teisel alal on tellitud 27. oktoobriks.

Ettevõtete külastused jätkusid Kõrgessaares

Vallavalitsuse, arenduskeskuse ja töötukassa esindajad jätkavad Hiiumaa ettevõtete külastamist, et kuulda vahetult ettevõtjate muredest ja rõõmudest. Kõrgessaare osavallas külastati 4. oktoobril kolme ettevõtet, et vaadata, kuidas neil läheb.

Lauka uuemas tanklas, kust vanasti veeti laiali kogu Hiiumaa kütus, võttis külalisi vastu OÜ Puupuru juht Egert Jürimaa. Egert on loonud vanast amortiseerunud tanklahoonest puutöökoja, kus annab puidule uue elu, valmistades nii palgist kui ka kalibreeritud massiivpuidust erinevaid konstruktsioone – välikööke, varjualuseid, väiksemaid palkhooneid jne.

Egert tunneb, et huvi tema töö vastu on kasvanud, sest inimeste teadlikkus vahvark konstruktsioonidest on tõusnud. Egerti sõnul on vahvark konstruktsiooni eelis, et seda saab lahti võtta ja uuesti kokku panna, sest pole kruvi auke.

Puupuru peamine toodang on jäänud Hiiumaale, aga Egert on teinud töid ka välismaale. Samuti on ehituseks kasutatav materjal pärit Hiiumaalt Lauka saeveskist, „Puit, mida ehituses kasutada saan, peab olema uskikaks aastat kuivanud,“ selgitas Egert.

Peamiselt toimetab Egert oma ettevõttes üksi, aeg-ajalt käivad sõbrad abiks. Tema töös saab suureks abiks olema Leader toetuse abil soetatud sildkraana, mis peagi Egerti puidutöökohta jõudma peaks.

Luidjal trahtris Meite Mõte võtsid külalisi vastu Ene ja Riho Reidma ning Maiu Aasma.

Meite Mõte on Luidjal tegutsenud kaks aastat. Ene ja Riho sõnul oli mõõdunud hooaeg esimesest küll pisut rahulikum, aga kliente käis siiski nii palju, et statistikat nad teha ei jõudnud. Polnud aega isegi hinge tõmmata. Küll olid nad mõõdunud suvel juba hästi sisse elanud ja

Laukal võttis vallavalitsuse, arenduskeskuse ja töötukassa esindajaid vastu OÜ Puupuru juht Egert Jürimaa. Foto: Károlyn Kivistik

klientidest tohtuid järjekordi ei tekkinud. „Oleme tänulikud, et kohalikud meid üles leidnud on,“ rõõmustas Ene.

Meite Mõte on avatud alates munadepühast nädalalõppudel ja 1. juunist igapäevaselt. Suvehooaeg on praeguseks küll läbi, aga talvel plaanivad nad ukseid taas lahti teha novembris Hiiumaa rahvaralli ajal ning jõulude paiku. Ene sõnul on nad nõus trahtri lahti tegema muul ajal, kui kliente on vähemalt kümme.

Kitsaskohana töid Ene ja Riho välja töötajaprobleemi. Kui teenindajad nad kuidagi leiavad, siis kokkadega on olukord keerulisem.

Lisaks rääkis Meite Mõtte pererahvas soovist koostööd teha kohalike Hiiumaa tootjatega, et nende toodangut müüki tuua. Arenduskeskuse ettevõtluskonsultant Ilmi Aksli korjas ideed üles ja lubas neile sobivad

toetusmeetmeid tutvustada.

Kõpus külastati ettevõtet OÜ Kadri Hambaravi. Hambaarst Kadri Toodo avas sel kevadel Kõpu endise koolimaja avarates ruumides hambaravi kabineti, kus töötab koos assistendiga.

Alustades olid Kadri peamised kliendid suvehiiudlased, kes teiste saare hambaarstide juurde lihtsalt aegu ei saanud. See tõttu oli Kadri pisut mures, mis teda talvel ees ootab. Hetkel aga patsiente jagub, järjekord Kadri juurde on tavaliselt nädalapiikkune.

Kadril on olemas koostööleping Haigekassaga nii laste kui täiskasvanute hambaraviks. Kitsaskohana tõi ta välja hambalabori puudumise Hiiumaal. „Kui saarel oleks hamba-labor, saaks kiiremini proteesi-töid teha,“ ütles Kadri.

Kõpu elanikke puudutavate kitsaskohtadena tõi hambaarst välja selle, et Kõpus puu-

dub pääste, mis õnnetuse korral piisavalt kiiresti appi jõuaks. Samuti ka selle, et Kõpu ja Käina vaheline otsetee on endiselt kõvakatteta ja muudab elanike liikumise ebamugavaks. Kadri sõnul sõidetakse ringiga mööda asfalteed, samas nii on märksa suurem kütusekulu.

Edaspidi soovib Kadri, et lisaks talle töötaks Kõpus hambaravikabinetis ka hamba-kirurg ja osteopaat. „Hamba-kirurgist on saarel meelepuudus, ta võiks käia kasvõi korra kuus siin patsiente vastu võtmas,“ rääkis Kadri. Lisaks märkis ta, et ka ortodont võiks Hiiumaal patsiente vastu võtta. Kadri tõdes, et ehk õnnestub Hiiumaa eksotikaga siiski spetsialistid saarele meelitada.

Ettevõtete külastused jätkuvad ka novembris. Siis on plaanis külastada Pühalepa osavalla ettevõtteid.

Kuusekoja maaüksuse detailplaneering

Hiiumaa Vallavalitsuse 05.10.2022 korraldusega nr 617 võeti vastu Hiiumaa valla Hausma külas asuva Kuusekoja maaüksuse detailplaneering (AA Arhitektid OÜ töö nr DP21-05). Planeeringuala suurus on 7706 m². Planeering näeb ette Kuusekoja katastriüksusele (katastritunnus 20501:001:1329, pindala 7706 m², maatulundusmaa 100%) hoonestusala määramise kuni 2 hoone (elamu ja abihoone) püstitamiseks maksimaalse ehitisealuse pinnaga 300 m² koos olulisemate arhitektuurinõuetega ja tehnovõrkude lahendusega.

Detailplaneering ei sisalda üldplaneeringu põhilahenduse muutmise ettepanekut. Detailplaneeringu avalik väljapanek toimub 28. oktoobrist kuni 11. novembrini 2022 tööpäeval tööajal Pühalepa Osavalla Valitsuses aadressiga Vallamaja Tempa küla Hiiumaa vald ja Hiiumaa valla veebilehel vald.hiiumaa.ee. Avaliku väljapaneku ajal on kõigil huvitatutel võimalik planeeringu lahendusega tutvuda ning vallavalitsusele kirjalikult sisulisi ettepanekuid ja arvamusi esitada.

Käina väljõusaal valmis

Oktoobris sai Käinas valmis väljõusaal. Väljõusaali paigaldas lapseke.ee ning tööde maksumus oli 12 825 eurot. Käina osavald tasus täiendavalt jõusaali rajamiseks vajalik eel- ja järeltööde eest 2450 eurot.

Lisaks vastvalminud Käina väljõusaalile on spordihuvilistel võimalus värskes õhus trennida ka kõigis teistes Hiiumaa osavaldades. Kõrgessaare keskuse südames asuvas väljõusaalis on võimalik trennida kõiki lihasgruppe. Suuremõisa lossi ja spordihoonet vahetab läheduses asuvas

seitse seadet, mis on sobilikud kogu keha treenimiseks. Emaste jõu-õu ehk väljõusaal koosneb kuuest seadmest ning trennida saab kõiki lihasgruppe. Kuuest seadmest neli on kahepoolsed, seega saab korraga trennida kümme inimest. Kärkla merevaatega vabaõhujõusaalis ootavad sportijaid kõhulihaste treeningvahend, kätekõverdus- ja lõuatõmbekangid, rööbaspuud, tasakaalupoom, väljõusaali rippredel, kõik-ühes seade venitussein/ratta- ja suusahoidja ning kolm *fitness*-seadet.

Mõnusat kasutamist!

14 Hiiumaa korteriühistut on tundnud huvi KredExi toetusmeetmete vastu

Alates kevadest nõustavad maakondlikud arenduskeskused (MAK) üle Eesti korteriühistuid tasuta erinevate KredExi toetuste, laenu ja käenduse teemal ning Hiiumaal on seda võimalust viimastel kuudel kasutanud 14 ühistut.

„KredEx teeb alates kevadest koostööd maakondlike arenduskeskustega, et pakkuda ühistutele ja tulevikus ka eraisikutele parimat võimalikku kohapealset nõustamist ning seda kohalikke olusid hästi tundvate ekspertide poolt,“ ütles KredExi eluaseme- ja energiatõhususe osakonna juht Triin Reinsalu. „Esimeste kuude statistika näitab, et tegemist oli väga vajaliku ja oodatud teenusega, kuna üle Eesti on nõustamisvõimalust kasutanud juba üle 500 ühistu.“

Hiiumaa arenduskeskuse KredEx konsultandi Ilmi Aksli sõnul on ühistud selle võimaluse tänuga vastu võtnud. „Korteriühistud on huvi tundnud kõigi korterelamute suunatud teenustest ehk nii renoveerimislaenu, käenduste kui ka

rekonstrueerimistoetuste vastu. Ühistute tagasiside kohaselt on väga positiivne just võimalus infot oma kodukohast saada, kuna see annab lisamotivatsiooni ja lihtsustab korterelamu uuendamise ja energiatõhususe suurendamisega edasi liikumiseks,“ lausus Aksli.

Ühistud võivad maakondliku arenduskeskuse konsultandi kutsuda ka korteriühistu koosolekule, et ühistuliikmed saaksid otse eksperdilt neid huvitavaid erinevaid küsimusi küsida. „Usume, et uue taotlusvoorulähenedes kasvab ka ühistute huvi konsultante koosolekule kutsuda,“ lisas ta.

Maakondlikust arenduskeskusest saavad korteriühistud abi küsida nii erinevate teenuste tingimuste ja sobivuse, taotluste nõuete, ajakava kui vajalike tähtaegade kohta. Vajadusel pakuvad konsultandid abi ka KredExi taotluse täitmisel ja esitamisel.

KredEx pakub korterelamute korramiseks ja energiasäästu kasvatamiseks erinevaid toetusi, otselaenu ja käendust. Alates 2015. aastast on KredExi toel üle Eesti korda tehtud ligi 750

Kärklas Pae tänaval on pooleli kahe korterelamu remonditööd. Foto: erakogu

korterelamut.

Konsultatsiooni kasutamiseks tuleb korteriühistul võtta

kohtumise kokkuleppimiseks ühendust Hiiumaa Arenduskeskusega.

väljõusaalis on kasutamiseks

Kärkla tänavavalgustuse uuendustööd lõpusirgel

Mitu aastat väldanud Kärkla tänavavalgustuse uuendustööd on lõpusirgel – 20. oktoobril andis tööde teostaja OÜ Kagu Elekter tehtud töö lõpu Kärkla osavallale.

Kärkla osavalla vanem Aivar Viidik ütles, et tänavavalgustuse rekonstrueerimine on küll ülimalt vajalik ja tänuväärne, kuid samas on sellega olnud palju probleeme ja nii ei ole ehitaja suutnud mitmel korral tähtaegadest ega nõuetest kinni pidada. „Aga õnneks paistab, et saame sellega nüüd lõpuks ühele poole,“ ütles Viidik.

Osavallavanem lisas, et pärast selle projekti lõppu on Kärklas veel umbes 75 vana naatriumlampi, mille energiakulu on ca kolm korda suurem kui LED valgustitel. „Kuna energiahinnad on jätkuvalt kõrged, jätame nende järk-järgulist väljavahetamist, nii suudame ka arved kontrolli all hoida,“ sõnas Viidik.

Ta lisas, et siiski on suure tõenäosusega vaja lühendada ka tänavavalguse põlemise aega. „Kuna lülituspunktid, mida on Kärklas kokku 20, ümberprogrammeerimine on puhas käsitöö, teeme seda koos kellakeeramisega kuu viimasel nädalavahetusel, kui nagunii on vaja tänavavalgust talverežiimile seadistada.“

Keskonnainvesteeringute keskus toetas tänavavalgustuse uuendamist Hiiumaal 632 824 euroga. Lisaks Kärklale rekonstrueeriti tänavavalgustust Emmastes, Käinas ja Männamaal.

Uued valgustid on valdavalt sooja valgusega ehk värvitemperatuuriga 3000 kelvinit. Projekti eesmärk oli olema soleva vana ja energiakuluka tänavavalgustuse uuendamine. Selle tulemusena väheneb energiakulu, tänavad saavad valgeks ja linnapildist kaovad paljud vanad betoon- ja puitpostid.

HIIUMAA
Liigub

Liikumissari "Hiiumaa Liigub 2022" kutsub hiidlasi liikuma. Osale **vähemalt viiel etapil**, et osaleda loosiuhindade loosis. Kõikide vahel, kes osalevad **vähemalt seitsmel etapil**, läheb loosi peaauphind, milleks on **Kerttu Spordi kinkekaart** väärtusega **750 eurot**.

Tule ise ja võta sõber ka kaasa!

Etapp	Alamala
15. aprill - 15. mai	Käina Spordikeskuse külastus
1. mai	Kärdla linna jooks
7. mai	Emmaste emadepäevajooks
22. juuni	Kõrgessaare jaanijooks
29. juuni	Dagö DG Coop Hiiumaa nädalamäng
31. juuli	Anne Golubi mälestusvõistlus
25. august	orienteerumisneljapäevak Palukülas
1. oktoober	Tahkuna maastikujooks
8. ja 9. oktoober	Hiiumaa Spordinädalavahetus
27. november	Ronimisseina jooks
24. detsember - 1. jaanuar	matk "Kõhtu ruumi"

Vaata lisa: <https://vald.hiiumaa.ee/hiiumaaliigub>

KÄINA SPORDIKESKUS #hiiumaaliigub Laternamatkad

ELAMUSKESKUS TUULETORN HIIUMAA SPORT DAGÖ PLAST coop Hiiumaa

„Hiiumaa liigub“ liikumissarjas osalenud juba 993 spordisõpra

Liikumissarja „Hiiumaa Liigub“ raames on aastal 2022 aset leidnud üheksa kogupere spordisündmust, millest viimane, Hiiumaa Spordinädalavahetus toimus suisa kahepäevaseks. Liikumissarjast on sel aastal osa võtnud 993 spordisõpra!

Sarjas osalejate nimekirjad ning etappide galeriid on leitavad Hiiumaa valla kodulehel vald.hiiumaa.ee/hiiumaaliigub.

OLULINE! 3. septembril toimuma pidanud Hiiumaa seiklusjooks jäi etapi korraldaja otsusel ära. Seetõttu on sarja korraldustoimkond otsustanud muuta sarja üldjuhendit: **Loosiuhindade loosis** osalemiseks on vajalik osaleda vähemalt **viiel etapil** varasema kuue asemel ning peaauphinna loosis osalemiseks peab osalema **vähemalt seitsmel etapil** varasema kaheksa etapi asemel.

Liikumissarja järgmine, ühtlasi **10. etapp** toimub **27. novembril kl 12-18** Elamuskuskes Tuuletorn, kus toimub **ronimisseina jooks**. Osalustasu (sisaldab varustuse renti) 7.-18. eluaastani 3 eurot ning täiskasvanul 5 eurot. Ronimisseina jooksul läheb kirja kahe raja tipu summa, mõlemal rajal üks katse. Jooksule saab broneerida aadressil inna.lepik@hiiumaa.ee.

Kes soovib enne etapi toimumist seinajooksu harjutada, siis ronimisseina külastust planeerides pane tähele, et broneeringuid võetakse vastu vähemalt 24 tundi ette tuule.torn@hiiumaa.ee või +372 5350 5028. Ronimisseina hinnakiri on leitav lingilt tuule.torn.ee/?seksioon=hinnakiri.

Baltimaade kõrgeima sise-ronimisseina kohta saad lähemalt lugeda aadressilt tuule.torn.ee/?seksioon=teenused.

Hiiumaa noortevolikogu esimeheks valiti Merilyn Järvisaar

Ülesaarelike Hiiumaa noortevolikogu 10-liikmeline koosseis on valitud. Noortevolikogu uue koosseisu esimene kohtumine toimus 19. oktoobril kell 16 vallamajas Kärdlas. Esimesel kohtumisel valiti noortevolikogu esimeheks Merilyn Järvisaar ja aseesimeheks Britt Anell Teemets.

Noortevolikogusse kuuluvad:

- Britt Anell Teemets
- Teili Unt
- Getlin Juhe
- Karl-Artur Eiskop
- Nora Reseeda Puu
- Hugo Oskar Kopli
- Martin Käärmees
- Jürgen Vander
- Merilyn Järvisaar
- Kertu Suve

Hiiumaal sündinud lapsed saavad kingituseks Ave Alavainu värske raamatu

4. oktoobril möödus 80 aastat Hiiumaa poetessi Ave Alavainu (1942-2022) sünnist. Hiiumaal toimus sellel puhul erinevaid sündmusi. Ühtlasi nägi ilma valgust uus raamat „Sündinud Hiiumaal“.

Luuleraamat „Sündinud Hiiumaal“ on antud välja Hiiumaa kirjanduse teema-aastal ja mõeldud tänavu Hiiumaal sündinud lastele. Valik on tehtud Ave Alavainu kahe varasema raamatu „Sündinud aprillis“ ja „Sündinud novembris“ põhjal.

„Loa raamatu koostamiseks ja väljaandmiseks sain Avelt endalt tänavu veebruaris, kui talle sellest ideest rääkisin, ütles Hiiumaa turismiklastri juht Kristel Üksvärav. „Avele mõte meeldis ja ta rõhutas, et iga lapse esimene kingitus peab olema raamat.“

Luuletuste valiku tegi Kaja Paulus Kärdla linnaraamatukogust. Raamatukest illustreerivad Hiiumaaga seotud fotod, mille autorid on Ivo Panasjuk, Argo Nurs, Toomas Kokovkin. Kujundas Mariliis Aias-te. Idee autor Kristel Üksvärav. Väljaandja Hiiumaa Arenduskeskus.

Ave Alavainu tuli Hiiumaa-le elama 1976. aastal. Ave ise on öelnud, et ta emigreerus lään-

de abiellumise teel, Nõukogude riigipiiri ületamata. „Olin natuke liiga palju ajast ees, kuna mõtlesin, et linnast peab ära tulema, sest kõik hakkavad seda varsti tegema ja siis pole maal enam kohta.“ Saarel omaksvõtmise ja hiidlaseks saamise kohta ütles ta aga nii: „Hiidlastel on seda viisi, et viis aastat ei usuta, et pidama jääd. Aga üheksa aastaga saad koda-kondsuse. Hiidlaseks ei saada kunagi, aga kodakondsuse saad siis, kui sa vähemalt neli põlve tead inimesi ümberringi ja perekonnanime järgi oskad koju saata.“

Oktoobri esimesel nädalal olid Ave Alavainu loominguväljapanekud kõikides Hiiumaa raamatukogudes. Toimusid kirjandusmängud, vestlusringid, vaa-dati erinevaid kirjaniku-ga seotud videomaterjale. 4. oktoobril tähistati Kärdla kultuurikeskuses Ave Alavainu 80. sünniaastapäeva.

2022. aasta on Hiiumaal pühendatud kirjandusele. Kirjanduse aastasse jäävad mit-

me Hiiumaaga seotud kirjaniku ümmargused tähtpäevad: Paul-Eerik Rummo 80, Tõnu Önnepalu 60, Ave Alavainu 80. sünniaastapäev. Kui rääkida Hiiumaaga seotud kirjanikest laiemalt, siis seda loetelu

raames toimus suvel ka esimene Hiiumaa kirjandusfestival.

Hiiumaa kirjanduse teema-aasta korraldaja on Hiiumaa turismiklastri koostöös Hiiumaa valla ja Kärdla raamatukoguga. Hiiumaa turismiklastri tegevusi toetab Euroopa Regionaalarengu

rikastavad veel nt Vaapo Vaher, Fred Jüssi, Marie Under, Julius Oengo, Jaan Kross, Ellen Niit, Viuu Härm-Rummo, Aino Kallas, Herman Sergo, Esta Aksli jt. Hiiumaa kirjandusaasta

Fond Piirkondade konkurentsivõime tugevdamise meetme kaudu.

Oktoobri alguses tähistati eakate päeva

Hiiumaa eakatel on tavaks saanud tähistada üheskoos oktoobri alguses rahvusvahelist eakate päeva, mis teatavasti on 1. oktoobril. Sel aastal kogunesime Kärdla kultuurikeskuses 2. oktoobril.

Seoses kevadiste riigikogu valimistega kutsusime väike-seks debatis külla Hiiumaal esindatud erakondade esindajad. Kogusime üle maakonna kokku kõiki huvitavad teemad ja nende üle siis ka arutlesime. Publik kuulas huviga erakondade seisukohti ja väljendati aktiivselt oma poolehoidu diskussioonile. Ainus erakond, kes ei osalenud, oli Eesti 200. Nende lennud kõrged, ju nad arvasid, et pole meile midagi öelda.

Debatile järgnes kontsert, sel korral esinesid meile Kärdla mudilaskoori laululapsed Raili

Hiiumaa eakad kogunesid Kärdla kultuurikeskuses. Foto: Her-go Tasuja

Kaibaldi juhendamisel ja tant-sidid TT-stuudio tüdrukud Tiina Kaevu juhendamisel. Kok-

ku oli esinejaid pea sada. Kont-sert oli väga meeleolukas ja ap-laus ei tahtnud kuidagi lõppe-

da. Viimase tunni sisustasid meile juba tuttavad Teet Käär-meis ja Sirgid Leigri oma tun-tud headuses. Kes soovis veidi tantsupõrandal jalga keeruta-da, kes ajas kohvitassi juures mõnusasti juttu. Kolm tundi möödus imeruttu ja oligi aeg taas kodu poole minna.

Meie siiras tänu kultuuri-keskuse perele, kes meid alati lahkelt vastu võtab, kõigile esi-nejatele ja nende juhendajate-le, kes lühikese etteteatamise-le vaatamata toreda kontser-di pakkusid, kohvik Kärdlale, kes lauad katsid, bussijuht Taago Laevameisterile, kes meie eakaid sõidutas. Suur tänu ka kõigile osalejatele, ilma teieta ju polekski midagi toimunud.

HIIUMAA PÜ JUHATUS

Kõrgessaare lasteaia avati uus rühm

Septembrikuus avasime lasteaia uue rühma, kus töötavad noored õpetajad Karina Luhaste, Terina Tikka ja õpetaja abi Karmen Tee. Augusti lõpus alustas lasteaia tööd ka uus muusikaõpetaja Evelyn Reintam.

Õpetajad töid endaga kaasa uusi teadmisi ja oskusi, mida hea meelega jagatakse ka rühma lastevanematega. Uues rühmas on meie lasteaia kõige pisemad - pooleteist- kuni kolme-aastased lapsed.

Rühma avamine oli hädavajalik, sest Kõrgessaare piirkonna väikelaste arv on kasvamas ning see annab võimaluse ka kaugemalt tulijatele saada

lasteaia koht kohekselt.

Vigri lasteaia käib 38 last ning uue aasta esimestel kuuldel kasvab laste arv 42ni.

Lasteaia rühmades on kuni 18 last, väiksemas rühmas kuni 14 last. Õuealal on suurpärased võimalused nii ronimiseks, mängimiseks, mäest alla veere-miseks kui ka taimede uurimi-seks ning varju all saavad lap-sed meisterdada või pikniku pi-dada. Lasteaia hoone on projek-teeritud selliselt, et lastel oleks ruumi nii rahulikuks uinumi-seks, aktiivseks mänguks kui ka loomingulisteks tegevusteks.

Meie lasteaed toimetab ühe suure perena, kus kohtuvad kogemused, elutarkus uute

ideede ja teadmistega. Oleme lapsevanemale toeks laste kasvatamisel, pakkudes turvalist, loomingulist ja kaasaegset kesk-konda lapse arenguks. Uuest aastast soovime pakkuda tegevusi ka nendele lastele, kes on veel kodusused ja lapseootel emadele perekooli ja huvitegevuse näol.

Ootame uusi peresid lasteaia tutvuma.

MARGARITA KOROL
Lasteaed Vigri juhataja

Augusti lõpus alustas Vigri lasteaia muusikaõpetajana Evelyn Reintam. Foto: Erakogu

Hiiumaa aasta õppija 2022 on Erki Alas

13. oktoobril tunnustati Elamuskeskuses Tuuletorn Hiiumaa aasta õppijat, õpitegu, koolitajat ja õppijasõbralikku tööandjat.

Hiiumaa aasta õppija 2022 on Erki Ala, kes lõpetas Hiiumaa gümnaasiumi mittestat-sionaarses õppes 2020. aastal ja jätkab täna õpinguid Tallinna Tehnikakõrgkoolis.

Hiiumaa aasta koolitaja 2022 on Järvi Lipasti, kelle panus hiiu keele ja identiteedi hoidmisel nii koolitajana kui läbi kirjan-duslike koostööprojektide on olnud märkimisväärne.

Hiiumaa aasta õpitegu 2022 on Kassari külaülikooli loen-gusarja läbiviimine, mis on kogukonnale pönev võimalus saada osa oma saare elanike või suvitajate erialastest tead-mistest ning salvestada koh-tumistel järjepidevalt täienevat

kohamälu.

Hiiumaa aasta õppijasõbralik tööandja 2022 on AS Dagö-plast, kus teadlikult toetatakse töötajaid meeskonnasiseselt ja julgustatakse õpitee jätkamist nii tasemeõppes kui täiendus-koolitustel.

Välja anti ka aasta õpiteo eri-preemia, mille sai Kärkla Linna-raamatukogu Hiiumaale saa-bunud ukrainlastele keelekoh-vikute läbiviimise eest!

Tiheda koostöö tunnusta-miseks ETKA Andrasega said tänukirjad raamatukogude ju-hatajad Maili Uiho ja Annely veevo.

Järjekorras 25. korda toi-muvat üle-eestilist täiskasva-nud õppija nädalat koordinee-rib ETKA Andras koostöös hari-dus- ja teadusministeeriumiga.

Porgand Sulle, kartul mulle

Viimasel ajal on meedias palju juttu olnud toimetulekust kriisi-situatsioonis. Siiani on inimesed üsna üksikõikelt suhtunud Pääs-teameti soovitusesse, ega ole üles näidanud initsiatiivi oma kriisiks valmisolekut tõsta. Kui saad info, et keegi tahab Su koju öösel sisse murda, siis hakkad ju kohe te-gutsema, mitte ei jää ootama ega lootma, et seda ei juhtu. Ka krii-siks tuleks valmistuda kohe.

Kriisiolukord tuleb enamasti ootamatult – sügistorm, järsk tem-peratuurimuutus, rohke lume-sadu, üleujutus on vaid mõned olukorrad, mis me igapäevase eluolu võivad sassi lüüa. Nii juh-tus näiteks 2019. sügistormi ajal, kui Lääne- ja Lõuna-Eestis möl-lanud maru tõttu jäi terve Võ-ru linn elektrita ja katkes ka vee-varustus. Seepärast tasuks lä-bi mõelda oma pere seisukohalt tähtsaim – kas Sinu kodu on krii-siolukorraks valmis?

Kui riik ja kohalik omavalitsus keskenduvad raskel hetkel elu-tähtsate teenuste, nagu toasoo-ja, elektri, vee ja kanalisatsiooni võimekuse tagamisele, siis tava-kodanikuna tuleb meil hoolitse-da enda ja oma lähedaste toime-pidevuse eest. Piisava etteval-mistusega suudab iga pere oma varudega hakkama saada nädala jagu, mis annab võimaluse riigil tegelda hetkeolukorrast läh-tuvalt teemadega, mis mõjuta-vad suuremat hulka inimesi. Mi-da tugevam on üksikisik, seda tu-gevam on riik!

Mida siis ikkagi on vaja, et seit-se päeva iseseisvalt toime tulla? Olulisemad on loomulikult toit, vesi ja ravimid. Lähtuvalt pere suurusest võiks kodu olemas ol-la vähemalt nädala jagu pikaajali-se säilivusajaga toiduvarusid, toidu soojendamiseks matkapliit või priimusi, piisavas koguses vett (ööpäeva kohta 3 liitrit/inimene) ning esmaabivahendite komp-plekt, mis sisaldab ka regulaarselt tarvitata-ravimeid.

Esmavajaduste kõrval hakka-meie kliimavõõrtes üsna rut-tu tundma puudust toasoojast ja valgusallikatest. Selleks tuleks ko-dus läbi mõelda kütmise alterna-tiivsed võimalused – elektriga töö-tava küttesüsteemi kõrval oleks lahenduseks tahkekütteil või muul kütusel töötav kütteseade. Valgus-

Kriisiolukorra koduste varude meelepea

Joogivesi

- ☐ 2 liitrit inimese kohta ööpäevas, lisaks 1 liiter inimese kohta ööpäevas toidu valmistamiseks

Toit

Pool varudest ei tohiks vajada valmistamist

- ☐ Konservid
- ☐ Pakisupid
- ☐ Kuivikud
- ☐ Pähtlid, kuivatatud puuviljad
- ☐ Küpsised, maiustused, müslibatoonid, mesi
- ☐ Vajadusel beebitoit

Esmaabivahendid

- ☐ Esmaabivahendite komplekt

Hügieenitarbed

- ☐ Seep
- ☐ Desinfitseerimisvahend
- ☐ Tualettpaber
- ☐ Pabersalvrätid
- ☐ Niisked puhastuslapid
- ☐ Suured prügikotid (50 l)

Valgusallikad

- ☐ Taskulamp ja varupatareid / Päiksepatarei või dünamoga töötav taskulamp
- ☐ Patareitoitel lamp või latern ja varupatareid / petrooleumlamp koos lambiõliga
- ☐ Tormilatern
- ☐ KÜÜnlad
- ☐ Tikud

Raadio

- ☐ Patareitoitel raadio ja patareid mitmeks kasutuskorras / päiksepatarei või dünamoga raadio

Tööriistad

- ☐ Nuga
- ☐ Käärid
- ☐ Kleiplint
- ☐ Kile

Söögi- ja joogitarbed

- ☐ Ühekordsed toidunõud
- ☐ Konservivaja

Ole valmis nädal aega iseseisvalt toime tulema.

Ravimid

- ☐ Retseptiravimid
- ☐ Valuvaigistid
- ☐ Palavikualandajad
- ☐ Allergivastased ravimid
- ☐ Seede- ja hingamisteede ravimid
- ☐ Põletusvastane vahend
- ☐ Külmetusvastased ravimid

Küttematerjal

- ☐ Vedelkütus
- ☐ Gaas
- ☐ Küttepuid

Akupank

- ☐ Akupank mobiilsete seadmete laadimiseks

Muu vajalik

- ☐ Sularaha pere vajaduste katmiseks ühe nädala jooksul
- ☐ Mask hingamisteede kaitseks (näiteks tolmumask)
- ☐ Tulekustuti ja -tekk
- ☐ Autokütus
- ☐ Vajadusel lemmikloomatoit

TURVALISUSE KOGUKONDLIKUD PROJEKTID 2015-2022

Hiiumaa turvalisusse on aas-taid tuge andnud riigi poolt Si-seministeeriumi kaudu eral-datud toetus, mida projekti-põhiselt said taotleda mittetu-lundusühingud ja sihtasutu-sed. Toetust sai taotleda tege-vustele, mis aitavad kaasa tur-valise elukeskkonna loomise-le, võrgustikutööle, koolituste ja seminaride jaoks, mis aita-vad ohte ennetada, annavad teadmisi elanikkonnakaitsest, oskuseid reageerida õnnetus-tele ja kuritegudele. Kõnealu-ne toetus on üks vähesteid ra-hastusi, milles säilis maakon-napõhine jaotus, st meie pisi-ke Hiiumaa sai igal aastal sa-maväärse summa kui teised maakonnad. Enamasti saime turvalisusega seotud tegevus-te elluviimiseks ligi 11 000 eu-rot aastas.

Taotluseid menetles Kaja Sõrmus Hiiumaa Arenduskes-kusest ja hindas alates 2018. aastast vallavalitsuse loodud hindamiskomisjon. Varase-

matel aastatel oli Siseminis-teeriumi partneriks Hiiu Maa-valitsus.

Viimastel riigieelarveline toetus turvalisuse kogukond-likeks projektideks laekus Hiiu-maa Vallavalitsusele 2021. aas-tal, millest rahastatud tegevus-ed ulatusid käesolevasse aas-tasse. Siseministeeriumi toe-tus omavalitsuste turvalisuse suurendamiseks jätkub lähi-aastail Euroopa Sotsiaalfon-di toel pilootprojektina. Hiiu-maa Vallavalitsuses tegeleb turvalisuse teemaga alates 1. septembrist 2022 ennetustöö spetsialist Martina Martinson.

Täname vabauhendusi ja teisi turvalisuse võrgustiku partnereid aastatepikkuse su-juva koostöö ja ideede eest, kuidas meie elukeskkonda pa-remaks muuta.

PIRET SEDRIK

Hiiumaa turvalisuse nõukogu koordinaator 2018-2022

Hiiumaa turvalisuse nõukogu kutsub:

ELANIKKONNAKAITSE TEEMAÕHTU

15. NOVEMBER KELL 17.30 KÄRDLA KINOSAALIS

OSALEJATE VAHEL LOOSITAKSE VÄLJA 1 INIMESE NÄDALANE KRIISIAJA TOIDUVARU!

7 PÄEVA KODUSED VARUD
ALATES 17.30 Naiskodukaitse juhendamisel saab tutvuda 7 päeva koduste varudega ehk miks ja mida varuda?

ELANIKKONNA HÄDAOLUKORRA VALMISOLEKU KOOLITUS
17.45 Päästeamet

SIRUTUSPAUS
19.15 Kuuma tee ja küpsistega

"ÄRA LANGE KELMIDE OHVRIKS!"
19.30 Politsei- ja Piirivalveamet

Teemaõhtul saab osaleda ka veebivahendusel Hiiumaa valla Youtube kanalil, kuhu on võimalik ka lives küsimusi esitada.

termajani, siis probleemiks saab selle jõudmine igasse korterisse. Lahenduseks on soojasõlme liht-ne ümberehitus, mille tulemusel saaks seda elektrikatkestuse kor-ral töös hoida generaatoriga.

Lisaks eelnevale on oluline ol-la kursis teadaannete ja uudiste-ga ning käituda vastavalt juhiste-le. Siinkohal on abiks patarei-toitel raadio. Selleks et telefon püsiks võimalikult kaua töös, ta-sub kodu hoida alati täis laetud akupanku.

Rakendades eelnevaid nõu-

andeid, võib kindlalt öelda, etval-misolek hädaolukorraks on ole-mas. Ja kui Sinul on kindel olla, siis miks mitte aidata ka oma ligi-mest – porgand Sulle, kartul mul-le. Koostöös peitub jõud!

Ülevaalt poolt leiate täpsusta-tud nimekirja kodustest varu-dest. Teeme nii, et Sinu kodu on Sinu kindlus ka kriisi ajal!

TEELE VESPERE

Lääne päästkeskuse ennetusbüroo ennetuspartner

Kasside steriliseerimine ja kastreerimine

Hiiumaa Vallavalitsus, loomaarst Ly Kokla ning Hiiumaa loomakliinik korraldavad ka sel aastal novembrikuus soodustingimustel kasside steriliseerimise ja kastreerimise.

Emase kassi steriliseerimine maksab omanikule 50 eurot ja isase kassi kastreerimine 30 eurot.

Hiiumaa Vallavalitsus paneb loomaomanikele südamele, et iga loomaomanik vastutab oma looma ja tema tegevuse eest. Hoiame lemmikuid ning püüame ära hoida nende kontrollimatu paljunemise. Kuigi isane kass poegi ilma ei too, tuleks ta siiski kastreerida, et vältida kodutute kasside kolooniate tekkimist.

Hoolime oma lemmikute test!

Täpsem info ja registreerimine:

- Loomaarst Ly Kokla: tel 522 8920
- Hiiumaa loomakliinik: tel 5670 6709

Kodune kompostimine säästab loodust ja rahakotti

Iga aiapidaja teab, et lopsakad taimed vajavad rammu, mida pakub viljakas muld. Väetavate omadustega komposti saab aga igaüks ise vähese vaevaga valmistada biojäätmetest.

Eesti kodudes tekib igal aastal 300 kilogrammi jäätmeid inimese kohta. Sellest ligi kolmandiku moodustavad köögis ja toiduvalmistamisel tekkivad biojäätmad. Biojäätmeks on näiteks riknenud puu- ja köögi-viljad ja nende koorid, munakoored, kohvi- ja teepaks koos filtriga, majapidamis- paber ja salvrätid, aga ka lõikelilled ja ilma potita toataimed koos mullaga.

Toidujäätmeid võib koguda biojäätmekonteinerisse ja ära anda jäätmevedajale, kuid neid saab ka ise aiataimede väetise tarbeks kompostida. Kompostimine ei ole kindlasti üle jõu käiv tegevus, küll aga vajab see veidi kannatlikkust, tahet ja teadmisi.

Enne kompostimisega alustamist tuleks veenduda sobivate tingimuste ja kompostri olemasolus, aga mõelda ka sellele, kes protsessi eest vastutab, vajadusel komposti segab, kas kohapeal on võimalik komposti kasutada jms.

Eesti Maaülikooli veekaitse ja jäätmekäitluse professori Mait Kriipsalu sõnul tuleks kompostimisest mõelda kui küpsetamisest – igaühel on oma retsept ja lähteained. „Aga millises vahekorras neid lähteaineid panna, seda tuleb katsetada,“ selgitab ta.

Materjalide tasakaal selgub katsetamise käigus, kuid on kaks aspekti, mis aitavad eduka tulemuseni jõuda. „Esimene asi, millele mõelda, on piisava hapniku olemasolu. Kui seda on vähe, tuleb võtta hark või varras ning kompost läbi segada,“ õpetab Kriipsalu. Samuti tuleks jälgida niiskust. Samas kui niiskust on kompostitavas materjalis liiga palju, hakkab see mädanema. Seetõttu on vajalik kom-

posti kaitsta ka liigse vihma eest. Vastupidises olukorras, kus kompost jääb liiga kuivaks, võib seda veidi kasta. „Niiskuse sisalduse määramiseks võta peotäis ja pigista,“ soovitat Kriipsalu. „Kui vett ei tilgu ning kompost on hea mulla lõhnaga, kohev ja struktuurne, on see valmis.“

„Päris metsa ei lähe kompost kunagi,“ julgustab Kriipsalu. Valminud komposti saab kasutada aias väetisena. Eelkõige sobib kompost – sõltuvalt sellest, mida on kompostitud – õis- ja lehtdekoratiivsete või ka söögitaimede kasvatamisel kasutamiseks.

Kompostri võib ise ehitada

Kompostreid leiab kaupaduses mitmesuguseid: on lihtsamaid, aga ka näiteks temperatuurianduri ja soojendajaga variante, et talvel õues kompost ära ei külmuks. Valimisel tasuks läbi mõelda, kuhu on plaanis kodus komposter paigutada ning mida võimaldab rahakott. Poes müüdavate kompostrite hinnad ulatuvad kohati mitmesaja euron. Tegelikult võib koduse kompostri ka ise ehitada, kui vastav materjal on selleks olemas. Tihti jääbki ehitustegevuse käigus lühemaid lauajuppe üle ja siis on hea võimalus neid kompostri tegemiseks ära kasutada.

Kohalikud omavalitsused on kompostritele seatud tingimused välja toonud oma jäätmehoolduseeskirjades ja need võivad Eesti eri paigutades komposter peab olema pealt kinnine, et takistada lindude ja metsloomade ligipääsu. Erinevad tingimused on aga kompostri ja kinnistu piiri vahetähelepanek, mis on üldjuhul kolm kuni viis meetrit. Kompostri võib sellise tingimuse olemasolul kinnistu piirile lähemale paigutada vaid naabrite omavahelise kokkuleppe olemasolul.

Ole silmapaistev, kanna helkurit!

Käes on oktoober ja nagu me hästi teame, muutuvad päevad sügise edenedes aina lühemaks ja ööd pikemaks.

Oktoobri viimasel nädalavahetusel keerame kella ja siis on pimedat aega ööpäevas rohkem kui valget – nii hommikul tööle/kooli kui õhtul koju tulleski on pime.

Mida rohkem on meie ümber hämarust ning mida vähem valgust, seda olulisem on kanda helkurit, teha ennast teistele liiklejatele võimalikult hästi nähtavaks.

Miks on oluline ennast nähtavaks teha?

Kui teekate on kuiv, siis on asulas sõiduki vajalik peatumisteed on vähemalt 25 meetrit, aga libeda tee korral on see vähemalt 60 meetrit.

Asulavälisel teel on pidurdusmaaks 90-120 meetrit. Ent kui teeolud on näiteks libeduse tõttu halvenenud, on sõiduki peatumisteed veel pikem.

Kui jalakäija kannab helkurit, siis on ta mootorsõiduki lähitulede valgusvihus nähtav juba vähemalt 150 meetri pealt

ja kaugtulede vihuse vähemalt 300 meetri kauguselt.

Seevastu helkurita kõndiv jalakäija on lähitulede valgusvihus nähtav alles 30 meetri pealt.

Kuidas ennast nähtavaks teha?

Kõige lihtsam võimalus end hästi nähtavaks teha, on kanda helkurit või ohutusvesti. Võib ka kasutada näiteks LED-tuledega käe- ja jalahelkurribasid või erinevaid tulesid. Tänapäeval on võimaluste nimekiri pikk.

Riietumisel tasuks valida pigem heledamaid või erksavärvilise toone.

Lapsevankritega liikujad saavad lapsevankrid ja -kärud teha nähtavaks näiteks helkurribaga vihmakile või siis kinnitades vankri külge helkuri(d). Võib ka pihustada spetsiaalset helkurspreid või kinnitada LED-tulega magneteid. Oluline on meele pidada, et lapse liikumisvahend peab olema igast küljest nähtav.

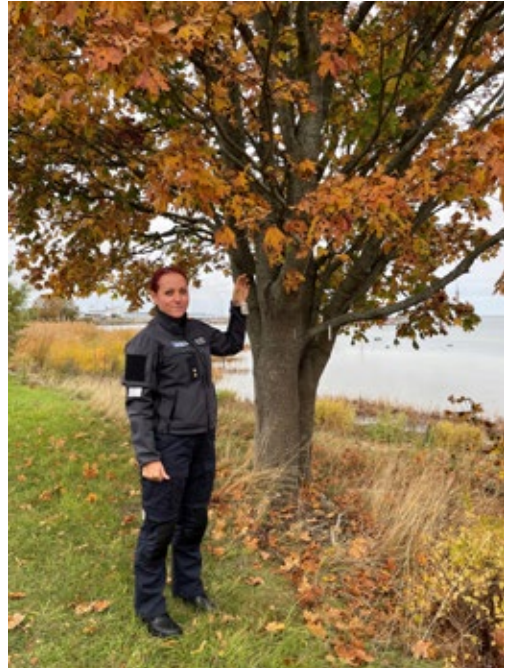
Unustada ei tohiks oma lemmikuidki. Lemmikloomade

dele on poodides saadaval helkurtraksid, LED-tuledega kaelarihmad või helkurvestid.

Sõidukijuhid peavad samuti ennast nähtavaks tegema, sest autost väljudes on sõidukijuht täpselt samasugune jalakäija nagu kõik teisedki.

Kuhu ja kuidas helkur kinnitada?

Rippuv helkur kinnita sõiduteepoolsele küljele selliselt, et see paistaks üleriie alt välja ja saaks vabalt liikuda. Kinnitamisega vaata, et helkur jääks maapinnast 50-80 cm kõrgusele. Sellisel moel jääb helkur rippuma ilusasti autotuledega samale

Piirkonnapolitseerik Katre Nõmmerna. Foto: erakogu

kõrgusele. Oleme silmapaistvad!

KATRE NÕMMERNA
Piirkonnapolitseerik

Hoolige oma tervisest ja kontrollige end regulaarselt!

Sõeluuring on terviseuuring, mis on mõeldud eelkõige tervetele, ilma kaebuste ja sümptomiteta kindlas vanusegrupis naistele ja meestele rinna-, emakakaela- või jämesoolevähi varaseks avastamiseks. Sõeluuringutel saavad osaleda ka ravikindlustamata inimesed!

EMAKAKAELAVÄHI SÕELUURING

Emakakaelavähi sõeluuringule kutsutakse 30-65-aastaseid naisi iga viie aasta tagant.

2022. aastal kutsutakse emakakaelavähi sõeluuringule ravikindlustatud ja ravikindlustamata naised sünniaastaga **1957, 1962, 1967, 1972, 1977, 1982, 1987 ja 1992**. Sõeluuringule saab eelregistreerida patsiendiportaalis digiregistratuuri kaudu või Hiiumaa haigla polikliiniku registratuuri infotelefonil **462 2795**.

Kõik emakakaelavähi sõeluuringu 2022. aasta sihtühma naised, kes ei ole veel tänavu sõeluuringus osalenud, saavad soovi korral teha HPV kodutesti. Sihtühma kuuluvad soovijad saavad kodutesti komplekti tellida interne-

tipõhisest tellimiskeskonnast proovivottkodus.synlab.ee/campaign/hpv ja saata tasuta proov laborisse analüüsimele. Kodutestimise proove saab saata kuni selle aasta 31. detsembrini. Uuringu tulemustest teavitatakse kõiki osalejaid personaalselt, samuti edastatakse vastus patsiendiportaali. Täpsem info: soeluuring.ee/emakakaelavahk.

JÄMESOOLEVÄHI SÕELUURING

Jämesoolevähi sõeluuringus osalevad 60-69-aastased me-

hed ja naised iga kahe aasta tagant.

2022. aastal kutsutakse jämesoolevähi sõeluuringule naised ja mehed sünniaastaga **1954, 1956, 1958, 1960, 1962, 1964, 1966, 1968, 1970, 1972**.

Kui olete sel aastal oodatud jämesoolevähi sõeluuringule, siis tuleb teil ühendust võtta oma perearstikeskusega ja registreerida end pereõe vastuvõtule.

RINNAVÄHI SÕELUURING

Eestis kutsutakse rinnavähi sõeluuringule **50-69**-aastaseid naisi iga kahe aasta tagant.

2022. aastal kutsutakse rinnavähi sõeluuringule ravikindlustatud ja ravikindlustamata naised sünniaastaga **1954, 1956, 1958, 1960, 1962, 1964, 1966, 1968, 1970, 1972**.

Rinnavähi sõeluuringute ning rinnakabinettide kontaktid on leitavad internetileheküljelt soeluuring.ee/rinnavahk.

Sinu elus on palju Sulle täiesti asendamatu inimesi. Täpselt sama asendamatu oled Sina neile. Hooli iseendast, sest nii hoolid Sa ka neist.

Hiiumaa noorte projektikonkursile Ettevõtlik Hiidlane esitati viis ideed

Hiiumaa noorte omaalgatuskonkursile Ettevõtlik Hiidlane esitati sel aastal viis ideed kolmest osavallast: kolm Kärblast, üks Käinast ja üks Emmastest. Kokku osales ideede esitamisel seitse noort. Ideede vahel läheb jagamisele 1000 eurot.

13. oktoobriks esitati projektikonkursile ideed „Osalemine Talvistel Ponikarika etapidel“, „Luulekogu kirjastamine“, „Seebi valmistamise töötuba“, „Kalalaager Hiiumaa noortele“ ja „Õpime va-

natega tülisid lahendama ja hästi läbi rääkima!“. Noorim esitaja oli 9-aastane ja vanim 22-aastane.

Edasi tuleb kõigil ideed esitanud noortel valmistada ette esitlus projektikomisjonile, mis tuleb kokku järgneva kuu jooksul. Täpne komisjoni toimimise aeg ja koht saadetakse osalejatele meilile. Lähiajal võtavad kohalikud noorsootöötajad oma osavallas elavate noortega ühendust ja aitavad neil valmistada oma ideed esitamiseks.

Projektikonkursi eesmärk on toetada noortekogukon-

na või noore isikliku arengule suunatud ja noorte endi poolt algatatud ideede väljatöötamist ja elluviimist. Toetatud projektide kaudu omandatakse uusi oskusi, saadakse uusi kogemusi ja kontakte ning arendatakse ettevõtlikkust.

Varasemalt on läbi Ettevõtliku Hiidlase programmi toetatud näiteks Käina noore Miina Soosteri äriidee elluviimist, teadusteatri töötoa korraldamist Emmaste koolis ja Kärbla noortekohvikute läbiviimist.

Toetust võis taotleda Hiiu maakonnas elav või õppiv

7-26-aastane noor või kuni viieliikmeline noortegrupp. Ühele projektile eraldatav toetus on maksimaalselt 500 eurot. Projektide elluviimist rahastatakse PATEE programmist noorte ettevõtlikkuse arendamise tegevusena. Programmi rahastab Euroopa Regionaalarengu Fond. Loe lisainfot projekti konkursi kohta ja varasemalt toetatud projektide kohta hiiumaaarenduskeskus.ee/ettevotlus/noorte-ettevotlus/#Ettevotlik_Hiidlane.

Puudest tuleneva erivajadusega inimesed saavad eluruumi kohandamiseks taotleda toetust

Alates 01.11.2022 on puudest tuleneva erivajadusega Hiiumaa valla elanikel võimalik taotleda oma eluruumi kohandamiseks toetust.

Eluruumi kohandamist toetatakse erivajadusest tulenevalt:

- ♦ Liikuvuse parandamiseks, sh eluruumi sissepääsu, hoone välisukse ja eluruumi vahelise käigutee, hoone ja selle territooriumile sissepääsu või piirde kohandamine.
- ♦ Hügieenitoimingute parandamiseks.
- ♦ Kõõgitoimingute parandamiseks.

Taotlus koos lisadokumentidega palume esitada 1. novembrist 21. novembrini 2022 digitaalselt allkirjastatuna e-posti aadressil kairi.priit@hiiumaa.ee või paberkanalil osavalla valitsustesse. Taotlusvorm koos vajalike lisadega on leitav valla veebilehel vald.hiiumaa.ee ja olemas paberkanalil osavallades.

Hindamiskomisjon hindab esitatud taotlusi hindamisjuhendi alusel ja koostab toetuse saajate järjekorra. **Hiiumaa Vallavalitsus otsustab** hindamiskomisjoni ettepanekul **taotluse rahuldamise** esitatud taotluse, selle lisadokumentide, kodukülastuse ja soodsama hinnapakumise põhjal.

Seejärel sõlmitakse kolmepoolne leping. Kohandamise töid võib alustada peale lepin-gu allkirjastamist.

Taotluse kohustuslikud andmed:

- ♦ Taotleja nimi, isikukood, kontaktandmed.
- ♦ Taotleja esindaja nimi, isikukood, kontaktandmed, esindusõiguse alus.
- ♦ Kohandatava eluruumi andmed: aadress ja kasutamise alus (leping, omand, kaasomand).
- ♦ Eluruumi omanik või kõigi kaasomanike või korteriühistu nõusolek kohandamise tegemise kohta.
- ♦ Eluruumi kohandamise eesmärk (liikuvusega seotud toimingute, hügieenitoimingute või kõõgitoimingute parandamiseks) ja selgitus.
- ♦ Kohandamise liik (platvormtõstuki paigaldus, laetõstuki paigaldus, ukse automaatika paigaldus, vaheplatvormita kaldtee rajamine, hoone välisukse ava kohandus, korteri välisukse ava kohandus, siseukse ava kohandus, uksekünnise paigaldus, lävepakuta ukseava kohandus, tualettruumi (st pesemisruumi ja WC ühes ruumis või pesemisruumi) kohandus, WC-ruumi kohandus, inva-WC-poti paigaldus, käsipuude paigaldus, muu).

Taotluse esitamisega kinnitab taotleja, et:

- ♦ Kohandatav eluruum on tema rahvastikujärgne ja tege-

lik elukoht ning asub Hiiumaa valla haldusterritooriumil.

- ♦ Eluruum on aastaringsest tema elukoht.
- ♦ Lubab töödelda oma andmeid mahus, mis on vajalikud taotluse menetlemiseks.
- ♦ On esitanud tõesed andmed.

Koos taotlusega on vajalik esitada:

- ♦ Koopia taotleja isikut tõendavast dokumendist.
- ♦ Koopia esindaja isikut tõendavast dokumendist.
- ♦ Koopia esindusõigust tõendavast dokumendist (kohtumäärus, volikiri).
- ♦ Hinnapakumine/pakkumised (hind kohandamiseks vajalike materjalide maksumus, tööde maksumus ning muud kulud liikide kaupa välja toodud).
- ♦ Eluruumi omaniku või kõigi kaasomanike või korteriühistu kirjalik nõusolek kohandamise tegemise kohta, kui taotleja ei ole eluruumi ainuomanik või kohandatakse kaasomanike ühiskasutuses olevaid ruume.

Täiendavat infot eluruumi kohandamise taotlemise kohta saab küsida Hiiumaa Vallavalitsuse sotsiaalosakonnast telefonidel 463 6095, 5886 6308 või e-posti aadressil kairi.priit@hiiumaa.ee või tutvuda infoga valla kodulehelt vald.hiiumaa.ee.

SÜNDMUSED

OKTOOBER

- ♦ Raamatukogupäevad Kärkla raamatukogus! 24.-30.10 Suur lugejate poolt toodud kaisukarude näitus. Näitusega tähistame 27. oktoobril toimuvat rahvusvahelist kaisukarupäeva.
- R, 28. oktoober**
 - ♦ **Kl 14** avatud loeng: Kadi Kiiver „Perekondliku ja kogukondliku mälu olemus. Mälu ja juured, identiteet, eesmärk ja tähtsus“ Kõpu rahvamajas.
 - ♦ **Kl 14** paberikunsti töötuba Kärkla raamatukogus. Meisterdame uue aasta seinakalendri.
 - ♦ **Kl 16** nõiapidu Käina raamatukogus: raamatujuubel „Väike noid“ 65.
 - ♦ **Kl 17.30** Hiiumaa Kino: „Will, Will, krokodill“ Kärkla kinosaaalis.
 - ♦ **Kl 18** stressimaandus Kundalini joogaga Kärkla nuku-teatris.
 - ♦ **Kl 19** Kassari Külaülikool: Taimi Paljak „Pilvitusest Kassaris ehk kuidas ennustada homset ilma“ Kassari rahvamajas.
 - ♦ **Kl 20** Hiiumaa Kino: „Vennad“ Kärkla kinosaaalis.
- L, 29. oktoober**
 - ♦ **Kl 10** „Tunne oma kodusaart“ retk Helgi Põlloga Reheme-Paluküla-Palade tuur algusega Pritsumaja parklast.
 - ♦ **Kl 10** Hiiumaa Meistrivõistlused Fitness 5's Hiiumaa spordikeskuses.
 - ♦ **Kl 12.30** Korvpallivõistlus KK Askus/Jetoil vs Rock Tartu terminal Hiiumaa spordikeskuses.
 - ♦ **Kl 15-18** Kärkla sadama naiste saun.
 - ♦ **Kl 18** Arsise kelladeansambli kontsert Kärkla kultuurikeskuses. Piletid: Piletimaailmas 15 €, kahele 25 € (ainult Kärkla kultuurikeskusest).
 - ♦ **Kl 19** Hiiumaa purjetamise hooaja lõpetamine Kärkla sadamas.
- P, 30. oktoober**
 - ♦ **Kl 14.30** Pühalepa kiriku naiskoor Anna juubelkontsert „Anna 30“ Pühalepa kirikus.
 - ♦ **Kl 16** Palade loodushariduskeskuse matk Kaigutsi külas algusega Kaigutsi bussipeatusest.
 - ♦ **Kl 16** Hiiumaa Kino: „Will, Will, krokodill“ Kärkla kinosaaalis.
 - ♦ **Kl 18** Hiiumaa Kino: „Vennad“ Kärkla kinosaaalis.
- E, 31. oktoober**
 - ♦ **Kl 18** Klaveritrio kontsert Käina kultuurikeskuses. Irina Zahharenkova – klaver, Paula Šumane – viiul (Läti), Aare Tammesalu – tsello. Kavas Mozart ja Babadjanjan. Sissepääs prii.
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.

NOVEMBER

- T, 1. november**
 - ♦ **Kl 13-18** Verekeskuse doonoripäev Kärkla kultuurikeskuses
- K, 2. november**
 - ♦ Hingepäevakontsert Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses.

Lisainfo: 469 3134.

- N, 3. november**
 - ♦ **Kl 18** loodusõhtu „Aastalind 2022 – metskurvits“ Palade loodushariduskeskuses.
 - ♦ **Kl 17** avame Nelja Nurga Galeriis Jaan Pääsukese fotonäituse „Seinast seinä“ avamine.
- R, 4. november**
 - ♦ **Kl 16.30-23** Hiiumaa Rahvaralli võistluskeskusega Kärkla sadamas.
 - ♦ **Kl 20** giidituur õhtuses Suuremõisa lossis koos Sirje Heinmaga. Eelregistreerimisega info@suuremoisaloss.ee. Osalustasu 5 € kohapeal.
- L, 5. november**
 - ♦ **Kl 8-21** Hiiumaa Rahvaralli võistluskeskusega Kärkla sadamas.
 - ♦ Hiiumaa lahtised meistrivõistlused laskmises Käina spordikeskuses.
- E, 7. november**
 - ♦ **Kl 16** Kaitseliidu noorteorganisatsioonide koondus Hiiumaa malevkonna hoones Väike-Sadama 14.
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- N, 10. november**
 - ♦ **Kl 18** loodusõhtu „Valgest valgesse“ Soera kivimite õppehoones. Laulab Nele-Liis Vaiksoo.
 - ♦ **Kl 18** mälumänguõhtu piruka Hellamaa perekeskuses.
- R, 11. november**
 - ♦ **Kl 19** kontsert: Vabariigi Pillimehed Juhan Uppin ja Martin Arak Kärkla kultuurikeskuses. Piletid: Piletilevist 11.20 € või kultuurikeskusest 12 €. Lastele vanuses kuni 12 a (k.a) on sissepääs koos täiskasvanust saatjaga tasuta.
- L, 12. november**
 - ♦ **Kl 9** Jazziliit ja Kork LIVE: Karl Petti Trio šampanjabaaris Kork.
- P, 13. november**
 - ♦ **Kl 11** Isadepäeva maleturniir Kõrgessaare Vaba Aja Keskuses.
 - ♦ **Kl 14** Isadepäeva tähistamine Kärkla kultuurikeskuses.
- E, 14. november**
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- T, 15. november**
 - ♦ **Kl 18** tantsuõhtu Hiiumaa Pillisõprade seltsiga Hiiumaa muuseumi Pikas Majas „Kui Mardid kohtuvad Kadridega“.
- K, 16. november**
 - ♦ Varbad tantsitab soojaks Hiiumaa Pillisõprade Selts. Avatud kohvik. Sissepääs muuseumi piletiga, sandirietuses tasuta.
- K, 16. november**
 - ♦ **Kl 19** Vana Baskini teatri etendus „Uus peatükk“ Kärkla kultuurikeskuses. Piletid 20/22 € Piletilevis, Piletimaailmas ja kultuurikeskuses.
 - ♦ Hiiumaa majandusfoorum.
- E, 21. november**
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- N, 24. november**
 - ♦ **Kl 16** karikasarja „Aasta ujuja 2022/23“ III etapp Käina ujulas.
- L, 26. november**
 - ♦ **Kl 9-14** konstrellatsioonide töötuba Hiiumaal – „Suguvõsa

- saladused“ Kärkla nukuteatris.
- ♦ **Kl 12.30** korvpallivõistlus KK Askus/Jetoil vs Rae spordikool Hiiumaa spordikeskuses.
- P, 27. november**
 - ♦ **Kl 17** adventitulede süütamine Kärkla keskväljaku kuusel.
 - ♦ I advendi tähistamine Kõrgessaare aleviku jõulukuuse juures.
 - ♦ Ronimisseina jooks Elamuskeskuses Tuuletorn. Lisainfo: www.tuuletorn.ee.
- E, 28. november**
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- T, 29. november**
 - ♦ **Kl 14** Kaleste metsa kohaliku kaitse alla võtmise arutelu vallamajas Kärklas.
- K, 30. november**
 - ♦ Noor Tipu Tegija 2022/23 ronimisvõistluse karikasarja II etapp Tuuletornis.

DETSEMBER

- L, 3. detsember**
 - ♦ **Kl 12.30** Korvpallivõistlus KK Askus/Jetoil vs Taltech BS/Fenster/TSK Hiiumaa spordikeskuses.
 - ♦ Salongiõhtu Pikas Majas. Esinevad Olesja Voronjuk ja Elise. Pilet 5 € (sisaldab kohvi ja kooki).
- E, 5. detsember**
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- N, 8. detsember**
 - ♦ **Kl 18** Mälumänguõhtu piparkoogiga Hellamaa perekeskuses.
- R, 9. detsember**
 - ♦ **Kl 10-19** Talvine käsitöö ja omatoodangu laat Kärkla kultuurikeskuses.
- L, 10. detsember**
 - ♦ **Kl 10-15** Talvine käsitöö- ja omatoodangulaat Kärkla kultuurikeskuses.
 - ♦ Hiiumaa karikavõistluste II etapp laskmises Käina spordikeskuses.
 - ♦ Alates **kl 13** on üle Hiiumaa glöghikohvikute päev. Registreerimine 10. novembrini hiiumaa.turismiklaster@gmail.com. Lisainfo tuleb hiiumaa.ee lehele.
- P, 11. detsember**
 - ♦ **Kl 16** Palade looduskeskuse jõulumaa avamine perepäevaga.
- E, 12. detsember**
 - ♦ **Kl 19** tõsieluseriaal „Villa“ linastus Kärkla kinosaaalis.
- K, 14. detsember**
 - ♦ **Kl 18** Hiiumaa ametikooli traditsiooniline tasuta adventikontsert Suuremõisa lossis. Ootame kõiki!
 - ♦ Noor Tipu Tegija 2022/23 ronimisvõistluse karikasarja III etapp Tuuletornis.
 - ♦ Avatud Hiiumaa ametikooli talvine vastuvõtt veoauto- ja bussijuhi erialadele. Loe lähemalt ametikooli kodulehelt.
 - ♦ Esita dokumendid www.sais.ee kuni 10. jaanuarini 2023.
 - ♦ Täpsem info www.hak.ee lehelt
 - ♦ Täpsema kinokava leiad hiiumaakino.ee lehelt

NÄITUSED

NELJA NURGA GALERII

- ♦ **3. novembril** kell 17 avame Nelja Nurga Galeriis Viljandi fotovõluri Jaan Pääsukese personaalnäituse „Seinast seinä“.
- ♦ Detsembris on galeriis aga taas Hiiumaa ja Hiiumaa-ga seotud autorite **astavahe-tus-näitus**, kuhu ootame osa võtma kõiki uusi ja vanu autoreid erinevate meediate val-last, oodatud kujutav- ja fototkunst, kirjandus, muusika, trükised jm.
- ♦ **Galerii on avatud R-L kell 11-15** ja väljakutsetel ka muudel aegadel. Kontakt:
 - ♦ Helle-Mare Kömmus, +372 529 9429.
 - ♦ Kaja Hiis-Rinne, +372 510 9255.
 - ♦ Kalli Sein, +372 503 2246.

- ♦ Galerii müügisosas Hiiumaa autorite looming. Rohkem infot FB #neljanurga

KÄRDLA KULTUURIKESKUS

- ♦ Kuni **28. oktoobrini** „**Vari ja valgus**“ MTÜ Vaimupuu fotokonkursi parimad tööd.
- ♦ Novembris Kärkla Kultuurikeskuse maaliringi näitus galeriis.

Avatud: E-R kl 10-18.

HIIUMAA MUUSEUMID NÄITUSED PIKAS MAJAS:

- ♦ Püsinäitus „**LAPSEPÕL-VES...**“.
- ♦ Näitus „**KOERARHIIVIS. KOER MUUSEUMIS.**“
- ♦ Pika Maja saalis avatud näitus „**Kunst muuseumi kogust**“.

VEEBINÄITUSED

- ♦ lehel muuseum.hiiumaa.ee.
- ♦ „**Vaimne pärand Hiiumaa toodetes**“.
- ♦ „**Nähtamatu juubilar – Kärkla kalevivabrik 190**“.

KASSARI MUUSEUMIMAJA

- ♦ Näitus „**Elu saarel. Tuli, vesi, õhk, maa.**“
- ♦ Näitus heidab pilgu hiidlaste elu argipäeva nähtustele ja sündmustele ning olulistele pöördepunktilede saare ajaloos läbi nelja ürgelemendi: tuli, vesi, õhk, maa.
- ♦ Kõigile teadmishimulistele suurtele ja väikestele on avatud „4 elemendi õmbluskoda“, kus saab katsete käigus ise proovida ürgelementide (tuli, vesi, õhk, maa) toimimist erinevates olukordades.

Kappide avahoidla.

Varahoidlaks muudetud näituseruumis saab näha toidu- ehk piimakappe, seinakappe, pesu- ja tööriistakappe, riide- ja puhvetkappe, aga ka kaalukappi, lasteaiakappi, kummutit ja krahvi öökappi.

MUUSEUMIMAJAD ON AVATUD JÄRGMISELT:

- ♦ Pikk Maja, Kassari muuseumimaja alates 01.10.2022 avatud E-R 10-17; L 10-15.
- ♦ Rudolf Tobiasi majamuuseum ja Mihkli talumuuseum on avatud ETTETEL-LIMISEL!
- ♦ Muuseumide lahtiolekuaegadel on avatud ka muuseumipood ja Pikas Majas laste mängutuba.
- ♦ Lisainfo: +372 463 2091 või info@hiiumaamuuseum.ee

JÕULUPROGRAMM

- ♦ 13., 15. ja 17. detsembril kutsub Hiiumaa muuseum ettevõtteid ja sõpruskondi osalema Pika Maja jõuluprogrammis „**Kella kuue tee**“. Programm sisaldab nii kultuurilist osa kui sööki. Tule ja veeda kollektiivi jõulupidu muuseumis! Toimub ettetellimisel: info@hiiumaamuuseum.ee või +372 5884 0140. Lisainfo muuseum.hiiumaa.ee

TUULETORN

- ♦ Kaija Kesa graafika näitus „**Tiivasirutus**“. Näitusele pilet 3 € või Tuuletorni expo piletiga.
- ♦ Avatud: T-R 15-21, L-P 12-21, E suletud.

Hiiumaa Teataja, Hiiumaa valla väljaanne
Toimetaja: Károlyn Kivistik, tel 5346 4683

Kujundus ja küljendus: MK Meedia OÜ
Trükkikoda: Printall

Hiiumaa Teataja ilmub kuu viimasel reedel.
Info ja teated järgmise kuu lehte on oodatud
eelneva kuu 15. kuupäevaks info@hiiumaa.ee.